

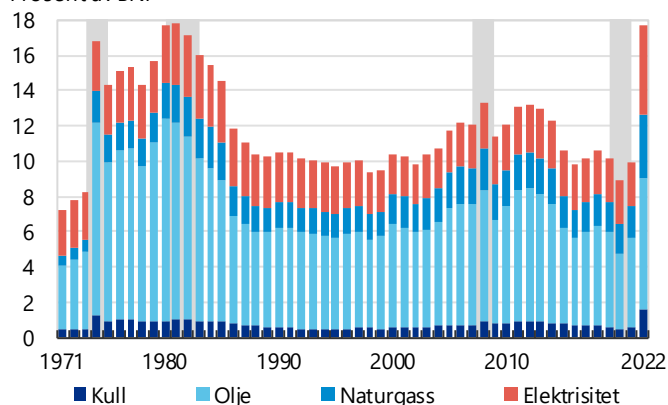
1	Internasjonal økonomi	2
2	Konjunktursituasjonen i Norge	3
3	Arbeidsmarkedet	8
4	Produktivitet, valuta og bytteforhold	10
5	Konkurranssevne og lønnsutvikling	11
6	Gjennomføring av lønnsoppgjøret	14

1 Internasjonal økonomi

Marsjarten i global økonomi avtok gjennom 2022. Innkjøpssjefindeksene (PMI) for både industri- og tjenestesektoren har for flere land ligget lavt siden i sommer, og indikert at aktiviteten i næringslivet avtar. Høy prisvekst og økte renter reduserer kjøpekraften for forbrukere og bedrifter. Det reduserer etterspørselen i form av lavere forbruk og investeringer. I tillegg har Russlands krig i Ukraina bidratt til ubalanser i energimarkedene og høye energipriser, særlig i Europa. OECD anslår at de globale utgiftene til energi utgjorde 18 prosent av BNP i fjor, *jf. figuren under*. Det er like mye som under oljekrisene på 1970-tallet, da den økonomiske utviklingen var kjennetegnet av høy prisvekst og lav aktivitetsvekst.

OECD: Estimerte energikostnader

Prosent av BNP

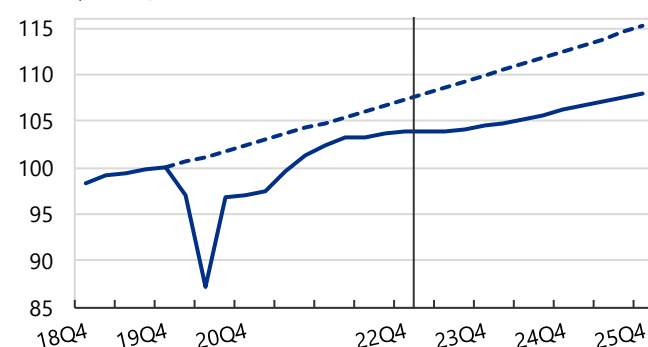
På tross av motvinden fra ovennevnte faktorer vokste globalt BNP om lag 3½ prosent i 2022. At veksten ble sterk i fjor, har sammenheng med innhentingen etter pandemien. I tillegg evnet husholdningene å opprettholde forbruksveksten i møte med de økte levekostnadene ved å trekke på oppsparte midler, samt at ulike støtteordninger og høy sysselsetting har sikret inntektene. Derimot ventes aktivitetsomslaget å bli tydeligere i 2023, med en anslått global BNP-vekst rundt 2¾ prosent. Avtakende, men fortsatt høy inflasjon vil dempe forbruksveksten i år. Samtidig vil sparereservene etter hvert tømmes. Rentene ventes å øke videre frem mot sommeren, og vil etter hvert også få større gjennomslag i økonomien. Det vil bidra til å dempe etterspørselen. Arbeidsmarked med lav ledighet og flere sysselsatte vil kunne holde inntektene og etterspørselen oppe.

De økonomiske utsiktene er lysere enn i fjor høst. For det første som følge av at mildvær har redusert sannsynligheten for energiknapphet i Europa. Det

har senket gass- og energiprisene betydelig. Høy fyllingsgrad i gasslagrene gjør også at Europa er bedre rustet for å fylle opp lagrene til neste vinter. For det andre har flaskehalsene i globale forsyningskjeder lettet. Det har bl.a. bidratt til å holde industriaktiviteten oppe, og motvirket lavere aktivitet i energiintensive næringer som følge av høye energipriser. For det tredje har Kina forlatt sin nulltoleranselinje mot koronasmitte. Det ventes å øke aktiviteten i kinesisk økonomi i år. Samlet anslås Norges handelspartnere å vokse omkring ½ prosent i år. Svak aktivitetsvekst rundt oss vil gi svakere impulser mot norsk eksport.

BNP: Norges handelspartnere*

Indeks, 2019Q4=100

*USA, ØMU, Storbritannia, Sverige og Kina. Faste fastlandseksportvekter fra 2019. Stiplet linje angir trendvekst 2013Q1-2019Q4.

Kilde: NHO, Økonomisk overblikk 1/2023

Tabell: BNP-anslag

	Andel	Prosentvis endring år/år			
		2022	2023	2024	2025
Verden	100,0	3,4	2,7	3,0	3,2
Industrieland	41,8	2,7	0,9	1,2	1,7
USA	15,5	2,1	1,1	0,8	1,8
Eurosonen	12,0	3,5	0,4	1,0	1,5
Tyskland	3,3	1,8	-0,1	1,4	1,5
Frankrike	2,3	2,6	0,4	1,2	1,4
Italia	1,9	3,7	0,4	1,0	1,1
Spania	1,4	5,5	1,2	1,9	2,2
Storbritannia	2,3	4,0	-0,7	1,0	1,3
Sverige	0,4	2,6	-0,5	1,2	1,6
Danmark	0,3	3,6	0,2	1,5	1,8
Japan	3,8	1,5	1,1	1,1	0,9
Vekstøkonomier	58,2	3,9	3,9	4,3	4,2
Kina	18,6	3,0	5,1	4,9	4,2
India	7,2	6,9	5,7	6,5	6,8
Russland	2,9	-3,1	-2,6	1,2	1,0
Brasil	2,3	2,9	1,0	1,8	2,0
Handelspartnere*		3,2	0,5	1,4	1,4

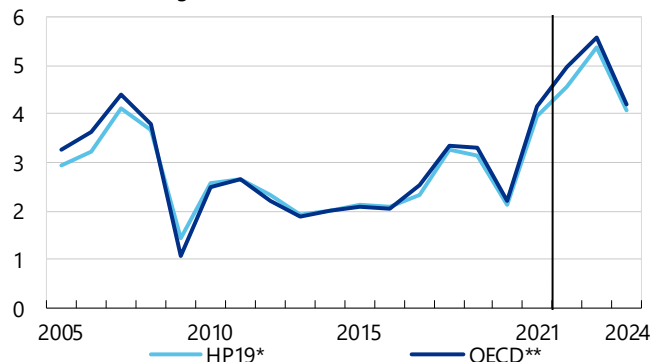
*USA, Eurosonen, Storbritannia, Sverige, Danmark, Polen, Russland, Japan, Kina, Sør-Korea for påløpte tall. Komprimert aggregat for prognoseperiode: USA, Eurosonen, Storbritannia, Sverige og Kina. Fastlandseksportvekter fra 2019.

Kilde: Refinitiv Datastream / IMF WEO / Consensus Economics / NHO

Lønnsveksten blant våre handelspartnere har også økt. OECD anslår veksten i lønnskostnader per selsatt hos våre handelspartnere¹ til 5,4 prosent i 2023 og 4,1 prosent i 2024, mens lønnskostnadsveksten i OECD-området er anslått til henholdsvis 5,6 og 4,2 prosent.

Lønnskostnader per ansatt

Prosentvis endring år/år. Hele økonomien

*HP19: 19 handelspartnere i OECD. Konkurransevekter fra TBU-rapport 2021. **OECD-aggregat er 32 land vektet med norske vareimportvekter fra 2019.
Kilde: Refinitiv Datastream / OECD Economic Outlook / Teknisk beregningsutvalg (TBU) / NHO

2 Konjunktursituasjonen i Norge

Veksten bremses opp

Ved starten av 2023 synes det å være en ganske stor kontrast mellom hvor vi er, og hvor vi tror vi er på vei. På den ene siden er det tegn til at norsk økonomi fortsatt er inne i en høykonjunktur. Aktiviteten i fastlandsøkonomien og personsyssetningen har de siste kvartalene vokst godt over antatt trendvekst. Den registrerte arbeidsledigheten er den laveste siden 2008. Blant NHO-bedriftene oppgir mer enn hver tredje at de mangler kvalifisert arbeidskraft.

På den andre siden peker mye mot at aktiviteten vil bremse opp fremover. Prisstigningen har vært høy, og styringsrenten er satt opp for å få prisstigningen ned mot inflasjonsmål. Pengepolitikken virker nå innstrammende på økonomien. Flere prognosemakere peker på at husholdningenes konsum og bedriftsinvesteringene er ventet å øke svakt i år, mens petroleumsinvesteringene vil øke. Flere venter også at både boligpriser og -investeringer vil avta i 2023. Ifølge gjennomsnittet vil Fastlands-BNP vokse med i underkant av 1 prosent i 2023, mens veksten i selssetningen vil stagnere og arbeidsledigheten vil ta seg noe opp. Tabellen nedenfor viser utsiktene for norsk økonomi basert på prognosene fra Statistisk sentralbyrå (SSB), Finansdepartementet (FIN), Norges Bank (NB) og NHO.

Tabell Anslag på makroøkonomiske hovedstørrelser

Prosentvis endring år/år	2022	2023				Snitt
		SSB	FIN	NB*	NHO	
Konsum i husholdningene	6,8	0,8	0,8	-1,5	1,3	0,4
Konsum i offentlig forvaltning	0,1	1,3	0,8	..	1,5	1,2
Bruttoinvestering i fast realkapital	4,7	0,3	0,5	..	2,3	1,0
- Utvinning og rørtransport	-7,5	4,0	3,8	4,0	6,0	4,5
- Fastlandsnæringer	16,6	0,2	1,8	-0,9	3,1	1,1
- Boliger	-2,6	-6,0	-5,3	-4,8	-3,1	-4,8
- Offentlig forvaltning	1,5	0,8	0,8	..	3,0	1,5
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	5,0	0,5	0,6	-1,0	1,4	0,4
Eksport i alt	3,2	5,7	3,9	..	4,5	4,7
Tradisjonelle varer	0,4	5,8	5,1	4,5**	2,5	4,5
Import i alt	12,0	2,6	2,6	1,2	5,2	2,9
Bruttonasjonalprodukt	3,3	1,8	1,3	0,6	1,9	1,4
BNP Fastlands-Norge	3,8	1,2	0,9	-0,2*	1,3	0,8
Sysselsatte personer	3,8	0,0	0,7	-0,4	0,7	0,3
Arbeidsledighet (AKU), nivå	3,3	3,7	3,5	2,0***	3,7	3,6

* Anslag basert på virkedagsjusterte tall. Det er 253 virkedager i 22 og 251 i 23

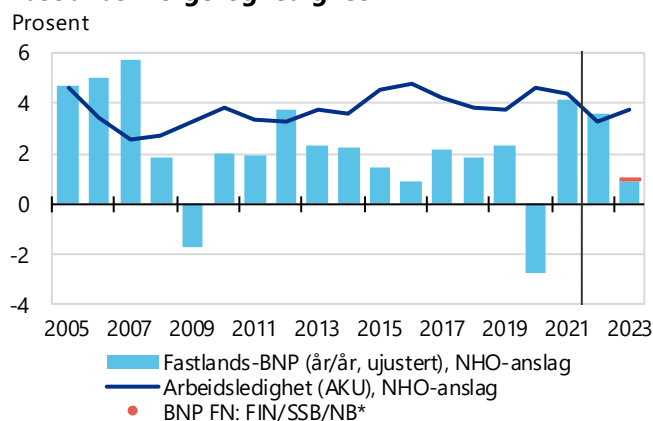
** Inkludert reisetraffikk og andre tjenester, *** Registrert redighetsrate

Kilde: SSB (Konjunkturten denser 2022/4), FIN (5.3.2023, Budsjettkonferansen),

NB (Norges Bank, PPR 4/2022) og NHO (ØO 1/2023)

Bruttoproduktet i industrien økte med 1,8 prosent i fjor, mens SSB venter en nedgang på 1,5 prosent i verdiskapingsveksten i industrien i 2023.

Fastlands-Norge og ledighet

*Gjennomsnitt.

Kilde: Refinitiv Datastream / Norwegian Aggregate Model (NAM) / NHO, ØO 4/2022

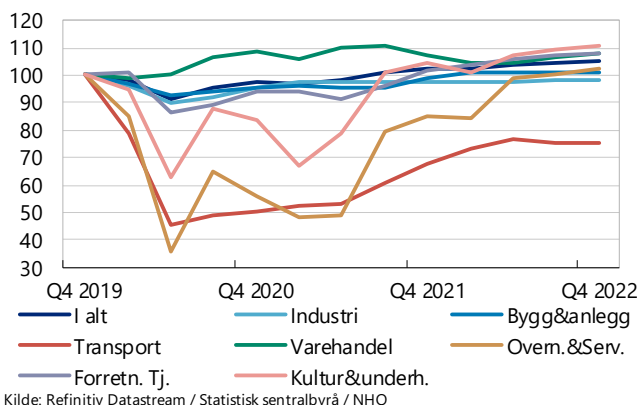
Aktivitetsveksten bremses opp

Lempingen av smitteverntiltak i februar i fjor bidro til sterk aktivitetsvekst i tjenestenæringene, og i tredje kvartal var aktiviteten i reiselivet tilbake på førkrise-nivået, og aktiviteten tiltok ytterligere i fjerde kvartal.

¹ Slik de inngår i TBUs rapport (NOU 2021:5), v4, Tabell 4.4

Utvalgte næringer Fastlands-Norge

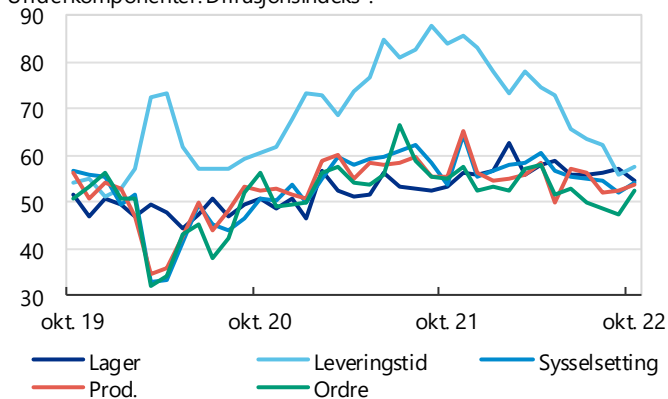
Bruttoprodukt. Sesongjustert. 2019Q4 = 100

Etter en bred oppgang i tredje kvartal, var det kun tjenesteproduserende næringer som bidro til veksten i fjerde kvartal. Kraftig økning i kjøp av biler som følge av økte bilavgifter fra 2023 løftet aktiviteten i varehandelen. Aktiviteten i industri og annen vareproduksjon avtok i fjerde kvartal. I offentlig forvaltning var veksten lavere enn gjennomsnittet, og bidro dermed til å dempe veksten i fastlandsaktiviteten. I petroleumsnæringen er det høy aktivitet og utsikter til økte oljeinvesteringer fremover. Norges Banks regionale nettverk peker også på at det innenfor olje og energi er stor investeringsvilje og økende oppdragsmengde. Dermed venter oljeleverandørnæringen en vekst fremover.

Industrien: PMI industrien

Underkomponenter. Diffusjonsindeks*.

Renteoppgangen bidrar til å kjøle ned boligmarkedet. I tillegg bidrar økte byggekostnader til å redusere aktiviteten. Også regionalt nettverk melder om høye kostnader og at færre nyboligsalg har ført til utsettelser av prosjekter og redusert boligbygging. Fremover forventet bedriftene i panelet at aktiviteten i byggenæringen vil gå ned som følge av færre prosjekter i offentlig regi og fordi tilførselen av prosjekter har vært lav gjennom 2022. Bruttoproduktet i bygge- og anleggsektoren vokste kraftig i første og

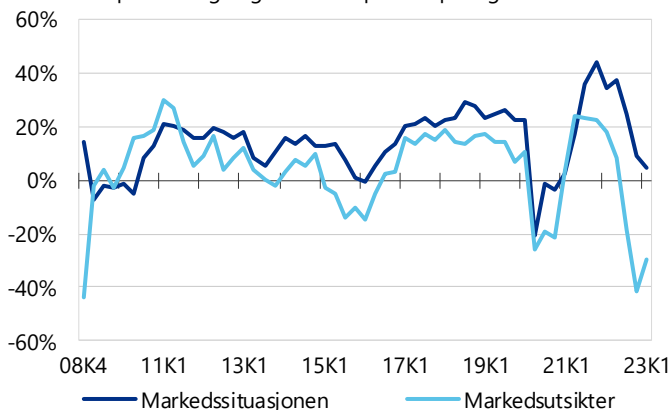
fjerde kvartal i fjor, slik at aktiviteten samlet var positiv. Aktiviteten i kraftforsyning har falt gjennom 2022. Bruttoproduktet i primærnæringene har økt, særlig som følge av økt aktivitet innen fiske og akvakultur.

Fremover ventes aktivitetsveksten å avta. Gjennom 2022 har motvinden økt for norsk økonomi. Stagnasjon hos våre handelspartnere vil dempe etterspørselsimpulsene mot norsk eksport i år. Kostnadssjokket som følge av økte energipriser vil redusere bedriftenes lønnsomhet og redusere investeringene. Høy inflasjon og økte renter vil også gi lavere forbruksvekst neste år. Rente- og prisoppgangen vil i særlig grad begrense husholdningenes etterspørsel etter tjenester. Aktiviteten er ventet å være uendret i første halvår i år, før aktiviteten ventelig tar seg forsiktig opp igjen til høsten.

At veksten i norsk økonomi vil bremse opp i første halvår i år, tyder også signalene fra NHOs medlemsbedrifter på. Næringslivets økonomibarometer (NØB) antyder at et lite flertall av bedriftene fremdeles anser markedssituasjonen som god, selv om andelen har avtatt markert det siste året. Utsiktene de neste seks månedene er svakere, og tyder på aktivitetsveksten vil bremse opp fremover.

Markedsindeks: NHO totalt

Differanse positive og negative svar i prosentpoeng

Eksporten dempes av lavere vekst ute

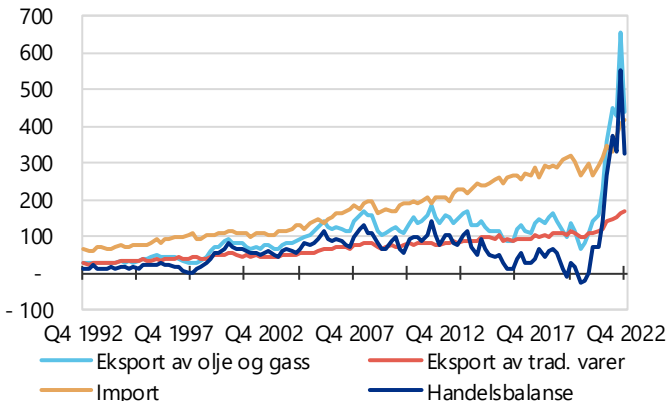
Den tradisjonelle vareeksporten var omtrent uendret i 2022, og ifølge gjennomsnittet av prognosemerkene er det ventet en vekst på 4,5 prosent i 2023, jf. tabell.

Den høye eksportprisen reflekterer også høyere priser på vareinnsatsen. Importprisene har imidlertid ikke steget like mye som eksportprisene. Som omtalt i kapittel 5 ble bytteforholdet for varer fra fastlandet bedret med 9½ prosent i 2022. Dette bidro til å øke

overskuddet på handelsbalansen. Samlet har overskuddet på handelsbalansen økt til rekordhøye 1538 mrd. kroner i 2022. Handelsbalansen for tradisjonelle varer og tjenester viste derimot et underskudd på 355 mrd. kroner.

Norge: Eksport og import

Mrd. kroner. Løpende priser

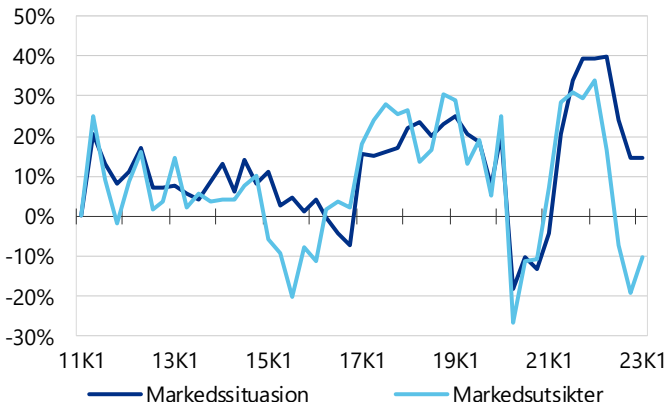
Kilde: Refinitiv Datastream / Statistisk sentralbyrå / NHO

Lemping av smittevernrestriksjoner har økt reiseaktiviteten. Reisetrafikken til Norge var derfor ventet å gi et løft i tjenesteeksporten i fjor, men veien tilbake til normalnivået har tatt lengre tid enn antatt. I desember var utlendingenes forbruk i Norge 14 prosent lavere enn før pandemien. Fortsatt normalisering i reisetrafikken vil kunne bidra til å løfte tjenesteeksporten også i år. På den andre siden vil svakere aktivitetsvekst ute dempe etterspørselen etter norske varer og tjenester, og dermed også veksten i fastlandseksporten fremover.

Lavere eksportvekst er i tråd med de signalene våre medlemsbedrifter gir i NØB. Eksportrettede virksomheter melder fortsatt om en forholdsvis bra markedssituasjon, mens utsiktene for de neste seks månedene er negative.

Markedsindeks: Eksportrettet virksomhet

Differanse positive og negative svar i prosentpoeng

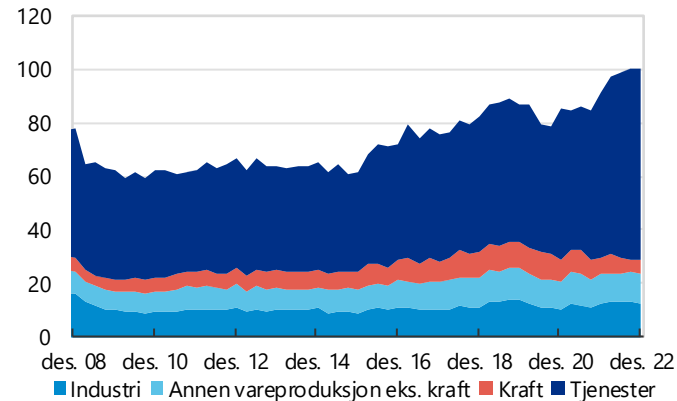
Kilde: Næringslivets økonomibarometer / NHO

Nær nullvekst i bedriftsinvesteringene i år

Fastlandsbedriftenes investeringer var i fjor på et historisk høyt nivå. Samlet vokste bedriftenes investeringer 15 prosent i 2022. Prognosene for 2023 tilsier en svak økning i bedriftsinvesteringene.

Norge: Bruttoinvesteringer

Mrd. kr, 2020-priser. Sesongjustert.

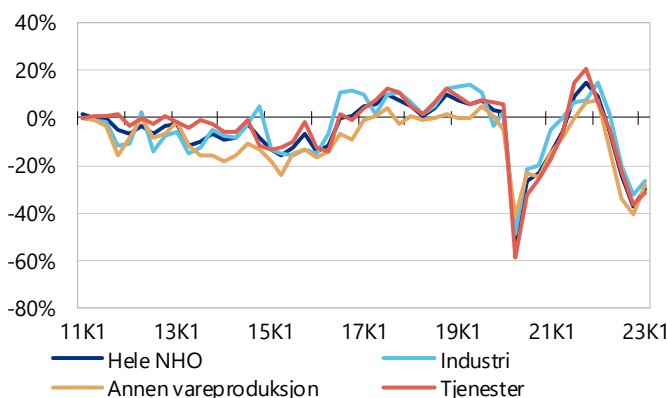

Kilde: Refinitiv Datastream / Statistisk sentralbyrå / NHO

SSBs investeringstelling indikerer høyere investeringer i industrien i år. Industriinvesteringene anslås å øke 32 prosent i år, målt i løpende priser. Noe av økningen kan tilskrives økte priser på investeringsvarer. Investeringsoppsvinget skyldes ellers blant annet store prosjekter innen metallindustri, gummi, plast og mineralsk industri, ifølge SSB. Investeringene innen kraftforsyning ventes å ta seg opp med 14 prosent i år, etter et fall på drøyt 20 prosent i fjor. Oppsvinget i kraftinvesteringene vil særlig drives av investeringer i distribusjonsleddet.

Markedsutsikter: Investeringer

Differanse positive og negative svar i prosentpoeng

Kilde: Næringslivets økonomibarometer / NHO

Bedriftenes investeringsutsikter i NØB falt kraftig gjennom fjoråret, men har tatt seg litt opp i første kvartal, *jf. figuren over*. Det er fortsatt langt flere som oppgir at de vil investere mindre de neste seks månedene, enn som oppgir at de skal investere mer. Dette peker mot reduserte bedriftsinvesteringer fremover. De svake forventningene er bredt fundert, og de fleste næringene venter nedgang. Forskjellen

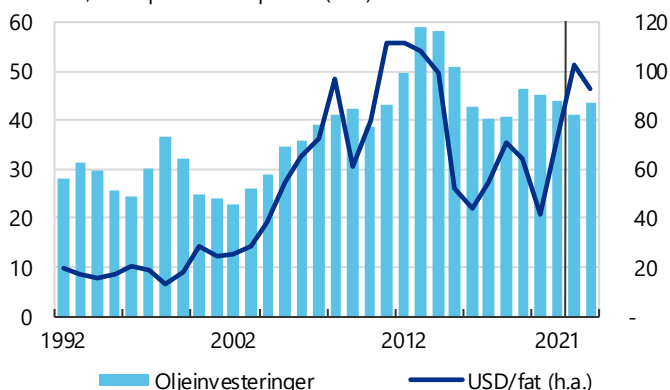
mellom SSBs investeringstelling og NØB kan forklares med ulik vektning i undersøkelsene, samt at NØB ikke tar hensyn til prosjektenes størrelse.

Oppgang i petroleumsinvesteringene

Etter et fall i petroleumsinvesteringene i fjor peker prognosene mot en vekst på 4,5 prosent i år, *jf. tabell*. De midlertidige endringene i petroleumsbeskatningen som ble innført i 2020 ga insentiver til å levere investeringsplaner (Plan for utbygging og drift (PUD)) for nye prosjekter innen utgangen av 2022. I statsbudsjettet for 2023 ble de midlertidige endringene endret noe. Det betyr at lønnsomheten i disse prosjektene nå blir lavere enn selskapene tidligere har kunnet legge til grunn. Like fullt har "Oljeskattepakken" gjort det mer lønnsomt å investere, og flere prosjekter er fremskyndet. I investeringstillingen fra februar er anslaget for 2023 oppjustert, fra 150 til 187 mrd. kroner. Ifølge SSB kommer det økte anslaget av kostnadsøkninger i allerede innmeldte prosjekter.

Petroleumsinvesteringer og oljepris

Mrd. kr, faste priser. USD per fat (h.a.)

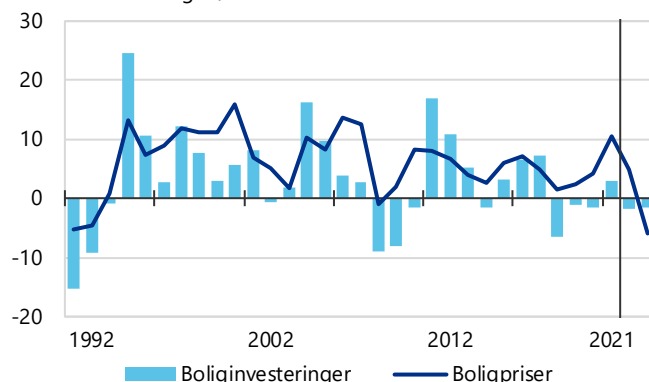
Kilde: Refinitiv Datastream / Norwegian Aggregate Model (NAM) / NHO, ØO 4/2022

Lavere boligpriser og -investeringer

Vekstbildet i fastlandsøkonomien og prisveksten i fjor var sterkere enn forventet. Høyere rentenivå vil redusere betalingsevnen hos boligkjøperne, og taler isolert sett for nedgang i boligprisene. Kostnadsveksten i byggenæringen var høy i fjor, og prisene har holdt seg oppe. Markedsutsiktene i bygge- og anleggsnæringen er også svak. Blant våre medlemsbedrifter i denne næringen anslår et klart flertall at markedssituasjonen vil forverres de neste seks månedene. Samtidig har boligmassen imidlertid vokst svakere enn antall husholdninger de siste tre årene, og dette kan bidra til å støtte opp under boligetterspørselen og -prisene fremover. Det kan også bidra til at boligbyggingen holder seg oppe.

Boliginvesteringer og -priser

Prosentvis endring år/år

Kilde: Refinitiv Datastream / Norwegian Aggregate Model (NAM) / NHO, ØO 4/2022

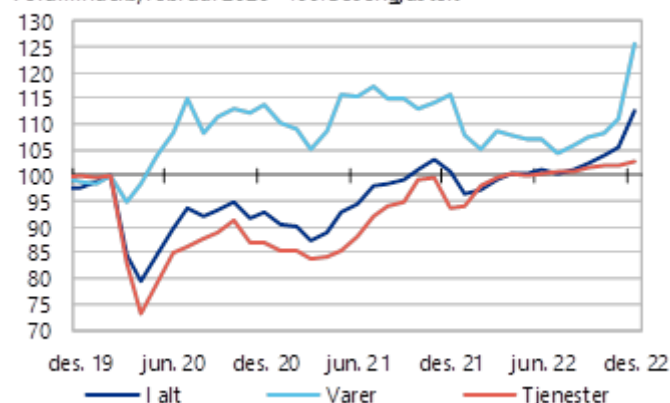
Høyere utlånsrenter bidrar isolert sett til å dempe boligprisene. Høy boligetterspørsel og et fortsatt relativt lavt tilbud, kan bidra til at utslaget på boligprisene blir mindre enn den isolerte renteeffekten skulle tilsi. Samlet økte boligprisene med 5 prosent i fjor. I 2023 er det ventet at boligprisene vil falle om lag 6 prosent, mens boliginvesteringene vil falle med nær 5 prosent.

Svakere konsumvekst fremover

Pandemien reduserte mulighetene for å konsumere tjenester, og førte til en betydelig endring i totalforbruket fra tjenester til varer. Gjenåpningen av samfunnet økte handlingsrommet for konsum av tjenester igjen. En varslet økning i bilavgiftene fra 1. januar i år bidro imidlertid til en sterk økning i bilregistreringene og dermed også det samlede varekonsumet mot slutten av fjoråret. I fjerde kvartal økte vareforbruket med 8,5 prosent fra kvartalet før og med vel 12 prosent fra fjerde kvartal 2021. Et stort fall i bilkjøpene etter nyttår bidro til at varekonsumet sesongjustert falt 23 prosent fra desember til januar. Foruten bilkjøp økte varekonsumet 1 prosent i januar.

Norge: Husholdningenes konsum

Volumindeks, februar 2020=100. Sesongjustert

Kilde: Refinitiv Datastream / Statistisk sentralbyrå / NHO

I Finans Norges forventningsbarometer blir husholdningene spurt om sitt syn på egen og landets økonomi de siste 12 måneder og de neste 12 måneder. I første kvartal har hovedindikatoren, som måler gjennomsnittet av disse, hentet seg noe inn igjen etter en historisk bunnotering i fjerde kvartal i fjor. Like fullt er det fremdeles en solid overvekt av pessimister i utvalget. Svak forbrukertillit har historisk sett sammenfalt med svak forbruksvekst.

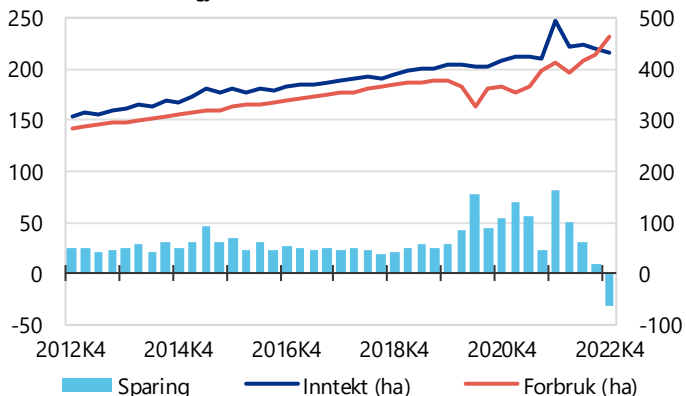
Økte utgifter til mat, samt økte renteutgifter, vil bidra til at husholdningene har mindre å bruke på andre varer og tjenester. Det antas at den uvanlig høye veksten i bilkonsum kan ha fremskyndet fremtidige, planlagte bilkjøp. Det er derfor til grunn å vente at etterspørselen etter varekonsum totalt sett, vil svekke seg i de kommende kvartalene.

Samlet gikk husholdningene ut av pandemien med store oppsparte reserver som følge av begrensede forbruksmuligheter, *jf. figuren under*. Fra og med første kvartal 2020 til og med andre kvartal 2022 har sparingen i husholdningene til sammen vært nominelt 250 mrd. kroner høyere enn om spareraten hadde forblitt på 2019-nivå. Ifølge Norges Bank har husholdninger med høyere gjeldsgrader spart mer under pandemien enn husholdninger med lavere gjeldsgrad.² Dette gir husholdningene større fleksibilitet til å håndtere kostnadsøkninger som følge av pris- og rentevækst.

I fjerde kvartal 2022 falt sparingen kraftig, fra en sparerate på om lag 2½ prosent i tredje kvartal, til minus 7,3 prosent i andre kvartal. Oppbyggingen av sparebuffer har bidratt til at husholdningene i større grad har kunnet opprettholde forbruket til tross for økte priser og renter, enn tilfellet ville vært ved fravær av slike buffere.

Husholdningenes forbruk og sparing

Mrd. kroner. Sesongjustert

Kilde: Statistisk sentralbyrå / NHO

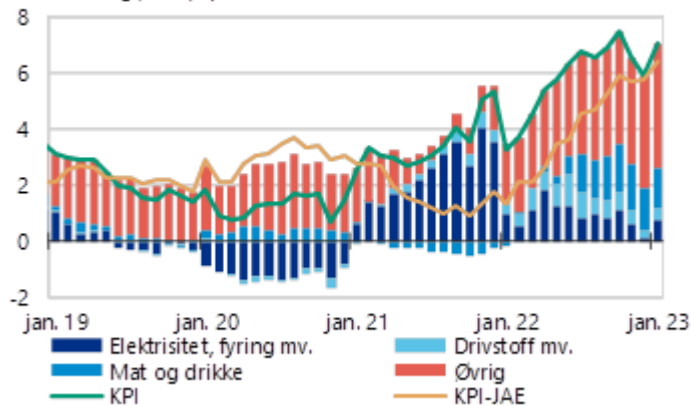
I inneværende år vil veksten i antall sysselsatte være lav, og prisveksten vil være høy. Økte renter vil svekke handlingsrommet ytterligere for husholdninger i netto-gjeldsposisjon. Realdisponibel inntekt totalt sett forventes å gå ned, men forbruket vil falle noe mindre ettersom husholdningene ventes å fortsatt tære på oppsparte midler. De fleste prognosemiljøer anslår at det vil bli en svak forbruksvekst i 2023.

Rentetoppen nås mot slutten av året

I januar var konsumprisene, målt ved konsumisindeksen (KPI), 7 prosent høyere enn på samme tid året før. Til tross for at strømprisene har falt mot slutten av 2022, er de fremdeles betydelig høyere enn de var for ett år siden. SSB anslår at uten strømtøtten ville konsumprisveksten i 2022 vært 8,1 prosent.

Norge: Konsumpriser

Vekstbidrag (år/år) i prosentenheter

Kilde: Refinitiv Datastream / Statistisk sentralbyrå / NHO

Den underliggende prisveksten, målt ved konsumprisene justert for avgifter og energivarer (KPI-JAE), var på 6,4 prosent år/år. Prisveksten i 2022 har vært bredt basert. Blant annet har prisene på mat, møbler, husholdningsartikler, og overnattings- og restauranttjenester økt mye. Prisveksten i 2022 er i utgangspunktet knyttet til de kraftige prisimpulsene fra utlandet, særlig på råvarer og energi som er viktige innsatsfaktorer i mye norsk produksjon, men avspeiler også at bedriftene har sendt deler av kostnadsøkningene videre ved å sette opp sine priser.

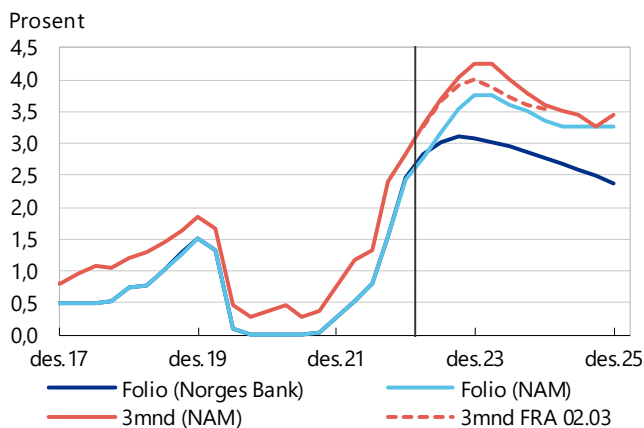
Fremover er det grunn til å tro at prisveksten vil avta. Veksten i produsentprisene har også begynt å avta. Sistnevnte er en konsekvens av svakere etterspørselsimpulser globalt, som har redusert forstyrrelsene i forsyningskjedene og dempet det internasjonale prispresset på råvarer. Lavere etterspørsel og aktivitetsnivå fremover på nasjonalt nivå, samt at

² Pengepolitisk rapport 3/2021.

strømstøtten videreføres ut 2024, som begrenser hvor mye strømprisene slår inn i konsumprisene, bidrar til å dempe veksten i konsumprisene.

Dette underbygges også av bedriftenes utsikter til salgspriser i NØB de neste seks månedene. I første kvartal i år er det fortsatt et flertall som venter nedgang i salgspriene.

Renter

Kilde: Refinitiv Datastream / Norges Bank, PPR 4/2022 / NHO, Økonomisk overblikk 1/2023

Gjennom fjoråret hevet Norges Bank renten, sist til 2,75 prosent i desember. Rentehevingene har kommet i takt med at aktiviteten, sysselsettingen og prisveksten har tatt seg opp. Norges Banks siste rentebane fra desember antyder et rentenivå på i overkant av 3 prosent i år. Deretter flater rentebanen ut, før den avtar i 2024 og 2025. Siden forrige Pengepolitisk rapport har aktiviteten og prisveksten vært høyere og arbeidsledigheten lavere enn Norges Bank anslo i desember. Det indikerer at rentebanen vil oppjusteres på rentemøtet i mars.

3 Arbeidsmarkedet

Høy etterspørsel etter arbeidskraft

Privat næringsliv ble særlig hardt rammet av pandemien. Endelige nasjonalregnskapstall viser at antall timeverk falt om lag 6 prosent i andre kvartal 2020. Først i tredje kvartal i fjor, etter ni kvartaler med sammenhengende vekst, var antall timeverk i privat næringsliv i prosent av alle timeverk, tilbake på før-krisenivået. Veksten i private timeverk ser imidlertid ut til å ha stoppet opp og timeverksandelen for privat sektor var uendret fra tredje til fjerde kvartal.

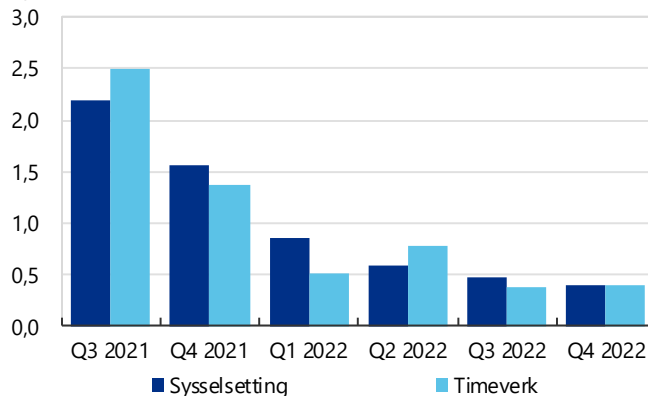
Også personsyssetningen i privat sektor falt under pandemien, dog noe mindre enn timeverkene. Fra

³ Både SSB og NAV har statistikk over ledige stillinger. SSB utarbeider en kvartalsstatistikk basert på en spørreundersøkelse i et tilfeldig utvalg av virksomheter. Ledige stillinger må være lønnet og formelt utlyst, men utlysningen kan skje formelt eller uformelt, f.eks. gjennom andre ansatte, venner eller familie. Stillinger som uteluk-

sommeren 2021 begynte sysselsettingen i privat næringsliv å øke igjen. Fra andre kvartal i 2021 til fjerde kvartal i fjor ble 160 000 flere personer sysselsatt i privat næringsliv i Fastlands-Norge. Sysselsettingsveksten er imidlertid avtagende.

Sysselsetting- og timeverksvekst

I prosent. Kvartal/kvartal.

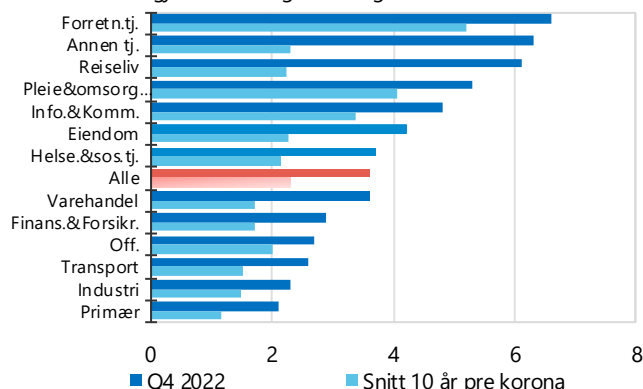

Kilde: SSB, KNR / Refinitiv Datastream / NHO

Det er flere indikasjoner på at etterspørselen etter arbeidskraft fortsatt er høy. SSBs statistikk³ over ledige stillinger viser et høyt nivå i fjerde kvartal, og antallet økte i flere næringer sammenlignet med kvartalet før. Særlig reiseliv, annen tjenesteproduksjon og varehandel hadde en høy vekst i antallet ledige stillinger fra tredje til fjerde kvartal. Nivået i forhold til ønsket sysselsetting er også betydelig høyere enn gjennomsnittet de ti årene forut for pandemien. Industrien har også flere utlyste stillinger relativt til ønsket sysselsetting enn gjennomsnittet siste 10 år, men her er forskjellen mye mindre enn for reiseliv og annen tjenesteyting, *jf. figur*.

Ledige stillinger vs ønsket sysselsetting*

Prosent. Sesongjustert. Utvalgte næringer

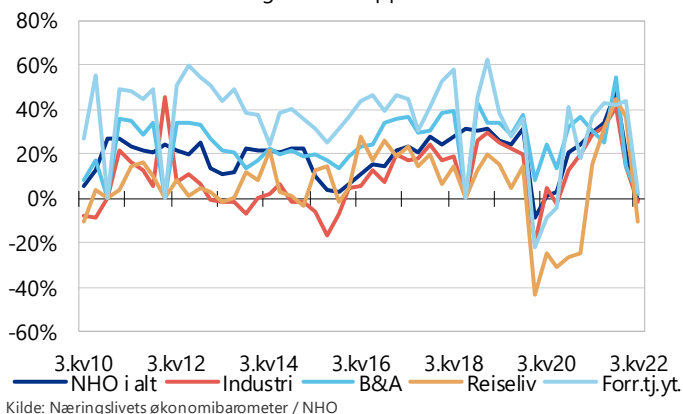
Kilde: Statistisk sentralbyrå / NHO

kende er åpne for interne søkere tas ikke med. For næringer der uformell utlysning er særlig vanlig, kan SSBs tall gi et ufullstendig bilde. NAVs månedlige statistikk for tilgangen på ledige stillinger er basert på stillinger meldt til NAV-kontorene, registrert av arbeidsgiver på nav.no eller offentliggjort i media (aviser, tidsskrifter o.l.).

Til tross for mange utlyste stillinger, tyder bedriftenes utsikter på redusert sysselsetting fremover. Det kan bety at ledig kompetanse i arbeidsmarkedet ikke samsvarer med behovet til bedriftene. I NØB melder en av tre NHO-bedrifter om at de vil redusere bemanningen, mens en av seks bedrifter vil øke bemanningen. Bedriftene rapporterer om at de vil nedbemanne gjennom flere kanaler, naturlig avgang, permitteringer eller oppsigelser.

Markedsutsikter - Sysselsetting

Diff. andel som skal øke og redusere i pp. i år.

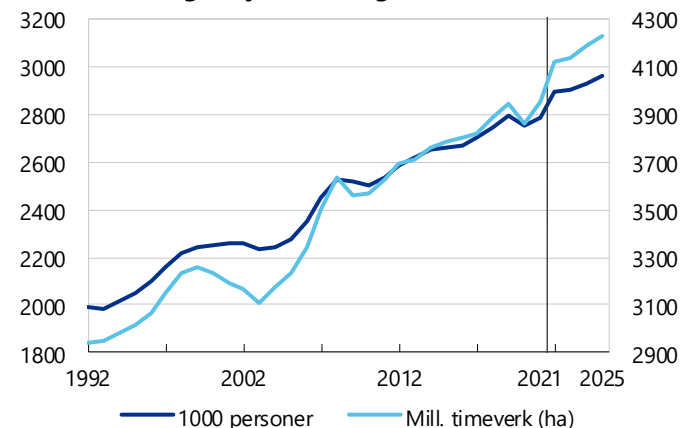
Det er også færre medlemsbedrifter som svarer at arbeidskraft er et hinder for ekspansjon og investeringer. Mens 54 prosent av bedriftene svarte at arbeidskraft var en "stor utfordring" for ekspansjon i andre kvartal i fjor, var andelen 36 prosent i første kvartal i år, som er om lag på prekoronanivå. Alle landsforeningene har et lavere nivå i første kvartal sammenlignet med andre kvartal i fjor.

Reiselivsnæringen ble særlig hardt rammet av pandemien. Etter avviklingen av smitteverntiltakene har etterspørselen etter arbeidskraft økt kraftig. Antall utlyste stillinger har vært på et høyt nivå og ifølge NØB har bedriftene vært i en sysselsettingsmodus. Antall ledige stillinger er fortsatt på et høyt nivå i et historisk perspektiv, men andelen bedrifter som melder om at mangel på kvalifisert arbeidskraft er et hinder for ekspansjon, er på nivå med andelen forut for pandemien.

Bygg- og anleggsnæringen viser som nevnt tegn til noe lavere aktivitet, og hadde en nedgang i antall ledige stillinger i både tredje og fjerde kvartal. Blant NHOs medlemsbedrifter er det om lag like mange som vil nedbemanne som vil øke sysselsettingen i næringen. Samtidig er det en forsiktig oppgang i antallet arbeidsledige i yrkene bygg og anlegg. Samtidig virker etterspørselen etter arbeidskraft ganske høy da knapt halvparten av våre bygg- og anleggsbedrifter svarer at mangel på kvalifisert arbeidskraft

fortsatt er til hinder for ekspansjon.

Fastlands-Norge: Sysselsetting

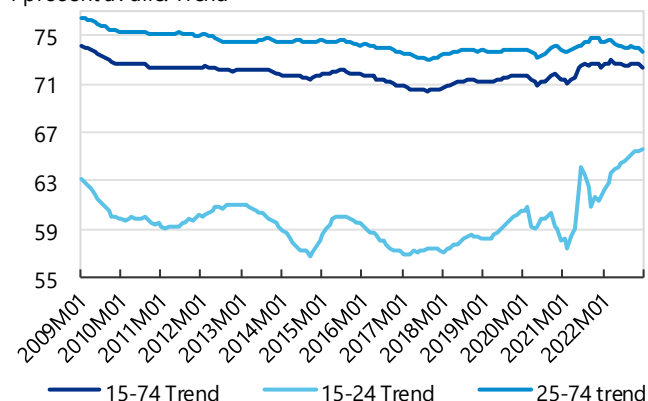
Den lavere aktivitetsveksten i inneværende år vil trekke ned veksten i personsysselsettingen, men siden sysselsettingen økte gjennom året i fjor blir årsgjennomsnittet i 2023 ganske høyt.

Arbeidstilbudet har flatet ut

Den sterke jobbveksten har fått flere inn i arbeidsmarkedet i 2022 ifølge SSBs arbeidskraftundersøkelse (AKU). Det er mye variasjon i de underliggende månedstallene foryrkesandelen, men den estimerte trenden i arbeidsfør alder (15–74 år) er mer stabil. Arbeidsstyrken i prosent av befolkningen gikk først opp frem til mars og deretter ned eller holdt seg uendret. Ved utgangen av året var trenden i yrkesandelen 72,4 i prosent av befolkningen. Det er kun arbeidstilbudet for aldersgruppen 15–24 år som fortsatt vokser, dog med lavere veksttakt enn tidligere.

Arbeidsstyrke

I prosent av alle. Trend

Tilbudet av arbeidskraft synes imidlertid fortsatt å være høyt. Arbeidsinnvandringen har tatt seg opp etter pandemien. Statistikken for korttidsinnvandring viser en betydelig økning i 2022. Økningen i

antall korttidsinnvandrere i bygg- og anlegg, reiseliv, informasjon og kommunikasjon samt forretningsmessig tjenesteyting bidro til å trekke opp veksten i antall korttidsinnvandrere. I tillegg var det høy vekst i personer med uoppgitt utdanning.

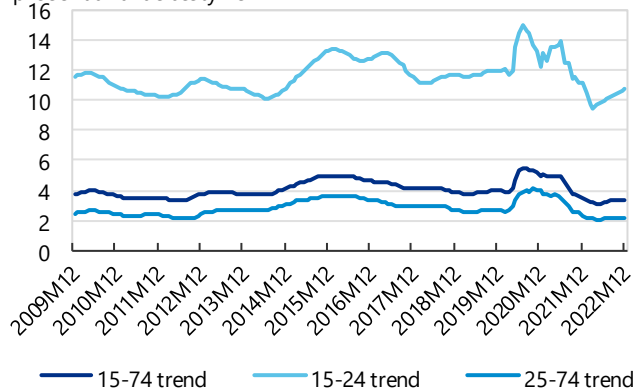
Høyere arbeidsledighet

NAV's statistikk over helt arbeidsledige og personer på ordinære arbeidsmarkedstiltak var ved utgangen av februar 2 prosent av arbeidsstyrken, ifølge sesongjusterte tall. Det er uendret fra januar 2022, og er på nivå med arbeidsledigheten forut for finanskrisen i 2008.

SSBs arbeidskraftundersøkelse gir et mer helhetlig bilde av arbeidsmarkedet, ettersom den også kan fange opp arbeidsledige personer som ikke har krav på dagpenger og derfor ikke er registrert hos NAV. Siden mars i år har trenden i andelen AKU-ledige i alderen 15–24 år økt. Økningen har vært tilstrekkelig stor til å dra opp gjennomsnittet for alle arbeidsledige. I januar var trenden i AKU-ledigheten 3,4 prosent, opp 0,3 prosentpoeng fra mai. Ved konjunkturomslag vil typisk arbeidsledigheten øke for personer med mindre arbeidserfaring. Den økte arbeidsledigheten for personer under 25 år kan dermed tyde på at norsk økonomi likevel kjøles noe ned, og indikere et mindre stramt arbeidsmarked fremover.

Arbeidsledige

I prosent av arbeidsstyrken

Kilde: SSB / NHO

Avtagende etterspørsel etter arbeidskraft i kombinasjon med et høyt innenlandsk arbeidstilbud og økt innvandring, innebærer at arbeidsledigheten vil øke noe fremover. AKU-ledigheten var 3,3 prosent i 2022, før den anslås å øke til 3,6 prosent som års-gjennomsnitt i 2023.

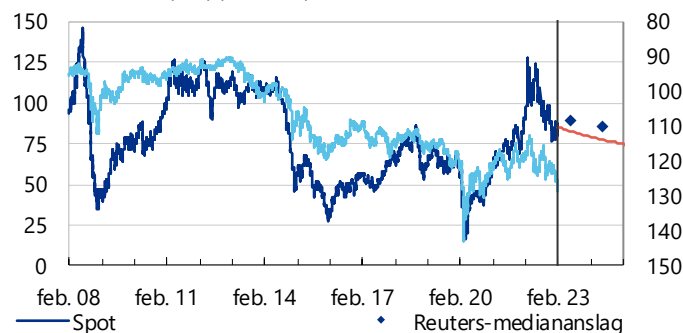
4 Produktivitet, valuta og bytteforhold

Utsikter for kronkursen

Etter flere år med svekkelse ble kronkursen, målt ved konkurransekursindeksen (KKI), styrket med nærmere 5 prosent i 2021 og 0,3 prosent i fjor. Kronen har dermed fulgt etter utviklingen i oljeprisen. SSBs og Norges Banks prognoser for den importveide kronkursen (I44) peker mot at kronen vil svekke seg i år.

Oljepris og kronkurs

USD/fat. Indeks (h.a.) (invertert)

*Nominell effektiv kronkurs mot Norges 25 viktigste handelspartnere. Vektet med konkurransevekter. Stigende indeksverdi betyr depresierende kronkurs.
Kilde: Refinitiv Datastream / ICE London / NHO

Produktivitetsvekst og bytteforhold

Frontfagsmodellen hviler blant annet på erkjennelsen av at lønnsdannelsen på lengre sikt har avgjørende betydning for nivået på arbeidsledigheten. Erfaringene fra Norge og andre land tilsier at høy nominell lønnsvekst uten bakgrunn i tilsvarende pris- og produktivitetsvekst i all hovedsak slår ut i høyere inflasjon og økt arbeidsledighet på lengre sikt, og ikke i høyere reallønnsvekst.

Produktiviteten i industrien, målt ved bruttoprodukt (verdiskaping) per timeverk, falt med 2,0 prosent i 2022 etter en vekst på 2,7 i 2021. På den andre siden, ble lønnsomheten forbedret ved at prisene på industriens bruttoprodukt steg med 11,7 prosent fra 2021 til 2022. I perioden 2012–2021 var den gjennomsnittlige årlige produktivitetsveksten i industrien på 0,8 prosent, 0,8 prosentpoeng lavere enn hos handelspartnerne, mens prisveksten var 2 prosent i gjennomsnitt i denne perioden.

Bytteforholdet⁴ for varer fra fastlandet ble bedret med 9,4 prosent i 2022. Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall steg eksportprisene i fjor med 29,1 prosent, som er det høyeste siden 1974. Veksten de to siste årene avspeiler blant annet høy vekst i pri-

⁴ Forholdet mellom eksportpris og importpris.

sene på raffinerte oljeprodukter, metaller og for varegruppen «kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter». På den annen side steg importprisene med 15,2 prosent. SSB anslår at dette bytteforhold vil forverres med nærmere 3 prosent i 2023.

5 Konkurranssevne og lønnsutvikling

En tilstrekkelig stor konkurranseutsatt sektor er nødvendig for en balansert økonomisk utvikling. Konkurranssevnen må støtte opp under dette slik at bedrifter finner det attraktivt å drive virksomhet i Norge. Et lands konkurransevne uttrykker evnen til å opprettholde en rimelig balanse i utenriksøkonomien over tid, samtidig som en har full og effektiv ressursutnyttelse og en akseptabel inntektsfordeling.

Det må skilles mellom konkurransevnen for enkelt-næringer og for Norge som helhet. Konkurranssevnen for en næring beror på næringens lønnsomhet og dens evne til å avlønne innsatsfaktorene. En lønnsom næring må både kunne hevde seg i konkurranse med utenlandske bedrifter på produktmarkedene, og med andre norske næringer i faktormarkedene, herunder arbeidsmarkedet. En økonomi i vekst og med en høy omstillingsgrad vil være kjenetegnet av ulik utvikling i konkurransevnen for de enkelte næringene.

Norges konkurransevne avhenger blant annet av utviklingen i produktivitet, lønnskostnader, produsentpriser og valutakurser relativt til våre handelspartnere.

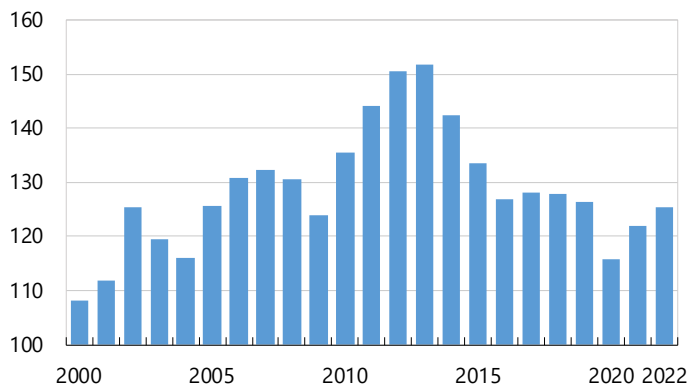
Svekket konkurransevne

Målt mot handelspartnerne i EU ble norsk industris konkurransevne svekket med 2,2 prosent i 2022. Mens lønnskostnadsveksten i Norge var på linje med den i EU, bidro sterkere krone til svekket konkurransevne.

I 2020 lå timelønnskostnadene i norsk industri 16 prosent over industrien hos handelspartnere i EU, *jf. figur*, som er det laveste siden 2004. I 2022 økte forskjellen til 25 prosent. Nivåforskjeller avhenger blant annet av hvilke land som inngår i sammenlikningen, og Storbritannia er nå ute av beregningen. At timelønnskostnadene er høyere i norsk industri enn i industrien hos våre handelspartnere, reflekterer norsk økonomis høye produktivitet og inntektsnivå.

Lønnskostnader per timeverk i industrien

Norges handelspartnere i EU = 100, felles valuta

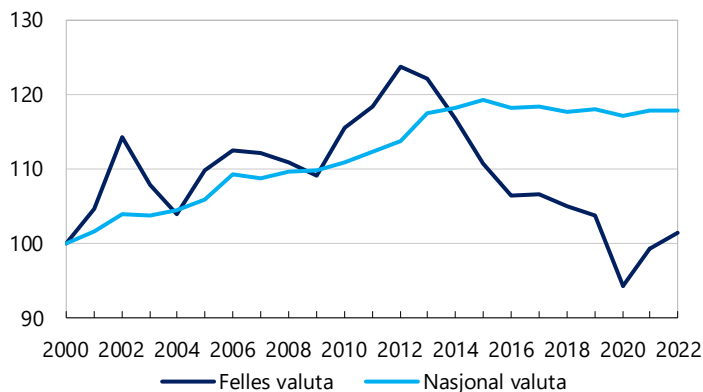

Kilde: TBU feb. 2023 / NHO

Kronens betydning for forbedringen i konkurransevnen er tydelig når vi ser på veksten i lønnskostnadene per timeverk målt i nasjonal og felles valuta, *jf. figur*. Ifølge foreløpige tall var lønnskostnadsveksten i fjor på linje med våre handelspartnere i EU. Valutakursen mot EU-landene som inngår i sammenlikningen ble styrket med 2,1 prosent i 2022, og bidro til å reversere noe av senere års konkurransevneforbedring.

Timelønnskostnader i industrien

Norge/handelspartnerne i EU, indeks 2000 = 100

Kilde: TBU feb. 2023 / NHO

For å få til omstilling og skape et godt grunnlag for fremtidig næringsvirksomhet og arbeidsplasser i Norge, er det viktig å ivareta en god konkurransevne. Lønnsvekst betyr permanent økning i bedriftenes kostnadsnivå. Medvinden fra svakere krone ble snudd til motvind i 2021 og 2022.

OECD anslår at veksten i lønnskostnader per sysselsatt hos våre handelspartnere⁵ til 5,4 prosent i 2023 og 4,1 prosent i 2024. Industriens effektive kronkurs har hittil i år vært 5,4 prosent svakere enn gjennomsnittet for fjoråret.

⁵ Slik de inngår i TBU's rapport (NOU 2021:5), v4, Tabell 4.4

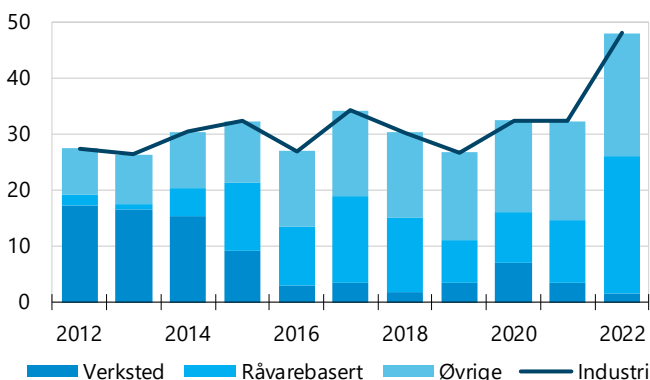
Bedret lønnsomhet i industrien samlet

Når fordelingen av verdiskapingen mellom eiere og arbeidstakere er stabil, kan det indikere at også lønnsevnen og konkurransekraften er stabil. Etter finanskrisen økte kostnadene til lønn og det ble mindre igjen til eierne. Stabil fordeling er imidlertid ikke en tilstrekkelig betingelse for å sikre at avkastningen på kapitalen er slik at eierne vil investere og videreutvikle bedriftene i Norge.

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall var industriens driftsresultat 48,1 mrd. kroner i 2022, mot 32,4 mrd. kroner året før, *jf. figur*. Resultatene varierer betydelig mellom næringer. Råvarebasert industri (produksjon av metaller, kjemiske råvarer, oljeraffinering mv.) doblet sitt driftsresultat fra 2021 til 2022, og sto for mye av det økte driftsresultatet i industrien i alt. I den mer arbeidsintensive verksteds- og skipsbyggingsindustrien ble derimot driftsresultatet halvert.

Driftsresultat i industrien

Mrd. kroner

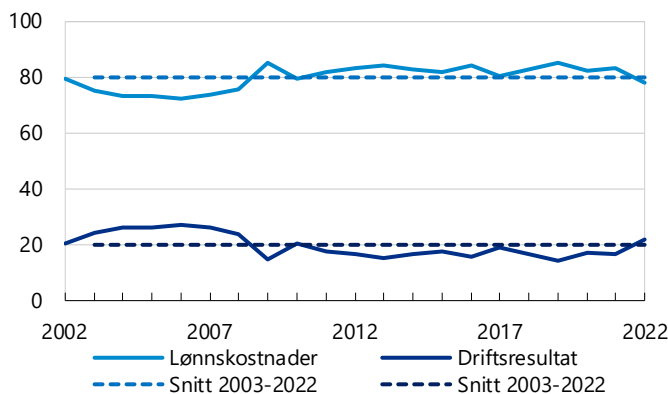

Kilde: SSB/NHO

Som følge av det økte driftsresultatet i råvarebasert industri avtok lønnskostnadene som andel av industriens verdiskaping, til 78 prosent i 2022, mot et gjennomsnittet de siste 20 årene rundt 80 prosent, *jf. figur*. Lønnskostnadsandelen i industrien varierer som følge av konjunkturbevegelser, men har likevel vært rimelig stabil over tid, slik frontfagsmodellen også innebærer.

Lønnskostnader og driftsresultat i industrien

Andel av netto faktorinntekt

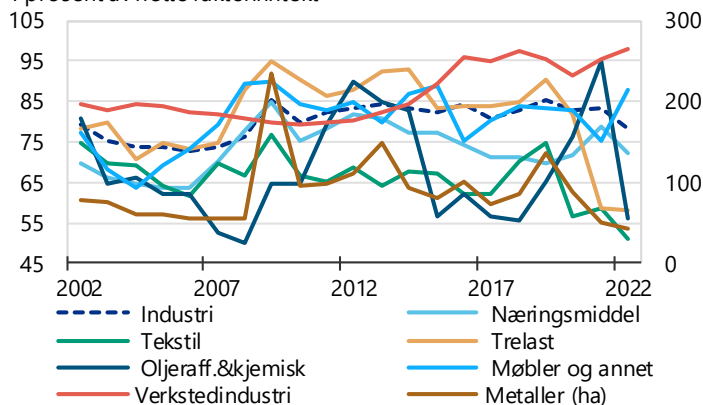

Kilde: SSB/TBU/NHO

Det er imidlertid store forskjeller mellom de ulike industrinæringene både i nivå og over tid. Figuren nedenfor viser også at lønnskostnadsandelen i industrien varierer som følge av konjunkturbevegelser.

Lønnskostnader: Industri

I prosent av netto faktorinntekt

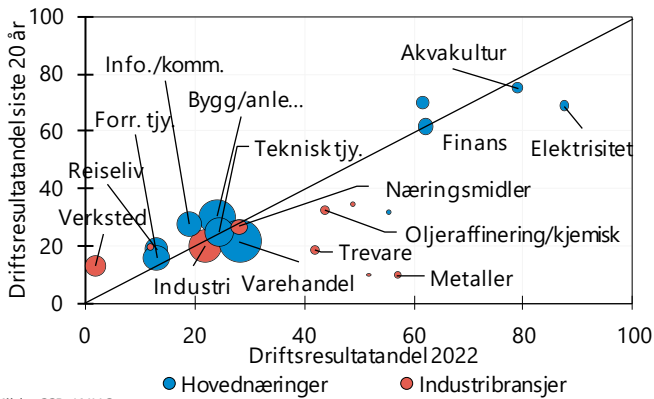

Kilde: SSB / NHO

Driftsresultatet og lønnskostnadene i prosent av faktorinntekten varierer mellom næringer, blant annet som følge av ulik kapitalintensitet. I flere næringer utenfor industrien har det vært en tendens til økende lønnskostnadsandel de siste årene, som i bygg og anlegg. I bygg og anlegg, reiseliv og forretningsmessig tjenesteyting var foreløpige tall for driftsresultatsandelen i 2022 lavere enn gjennomsnittet siste 20 år, noe som indikerer svake marginer, *jf. figur*. Etter to år med pandemi og svake driftsresultater, er driftsresultatandelen beregnet til 13 prosent i reiseliv i 2022. I verkstedsindustrien er driftsresultatandelen foreløpig beregnet til knappe 2 prosent, mens gjennomsnittet siste 20 år har vært på knappe 13 prosent.

Driftsresultat 2022 og siste 20 år

I prosent av faktorinntekt. Boblestørrelse = sysselsatte

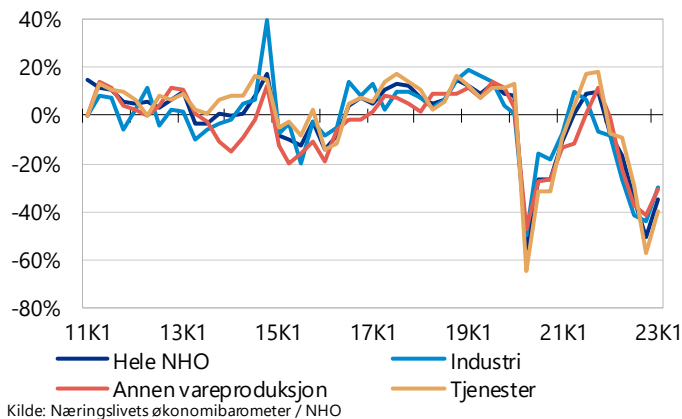

Kilde: SSB / NHO

I de siste medlemsundersøkelsene har om lag halvparten av bedriftene negative utsikter til driftsresultatet fremover, mens andelen som forventer bedring ligger rundt 15 prosent. Det er små forskjeller mellom de ulike sektorene.

Markedsutsikter: Driftsresultat

Differanse positive og negative svar i prosentpoeng

Kilde: Næringslivets økonomibarometer / NHO

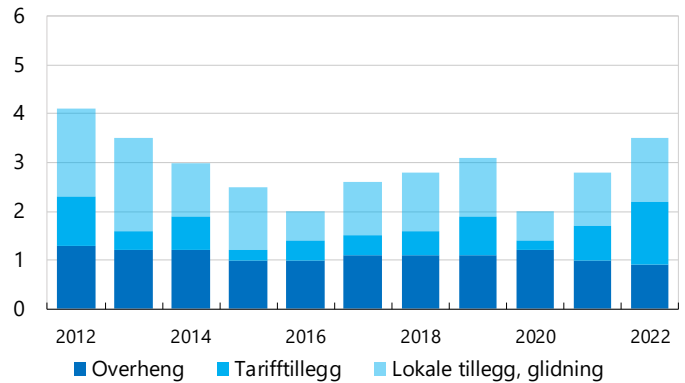
Lønnsvekst i 2022 omtrent som ventet i industrien

Frontfagets økonomiske norm ble anslått å gi en årslønnsvekst i industrien samlet i NHO-området på 3,7 prosent i 2022. Årslønnsveksten for industrien samlet i NHO-området er av TBU foreløpig beregnet til 4,0 prosent. Avviket skyldes i hovedsak større bonuser for industrifunksjonærer enn antatt. Lønnsveksten i følgefagene varierer. Årslønnsveksten i 2022 er beregnet til 3,7 prosent i Virke-bedrifter i varehandelen, 5,0 prosent i finanstjenester, 4,4 prosent i staten og 3,7 prosent i kommunene.

TBU har foreløpig beregnet årslønnsveksten for industriarbeidere til 3,5 prosent i 2022, *jf. figur*. Av

dette bidro overhenget⁶ fra året før med 0,9 prosentpoeng og tariff tilleggene med 1,3 prosentpoeng, mens bidraget fra lønnsglidningen er foreløpig beregnet til 1,3 prosentpoeng. Bonus trakk opp veksten med 0,1 prosentpoeng, mens uregelmessige tillegg hverken påvirket veksten opp eller ned. En høyere andel nyansatte trakk imidlertid årslønnsveksten ned med 0,2 prosentpoeng for industriarbeiderne samlet.

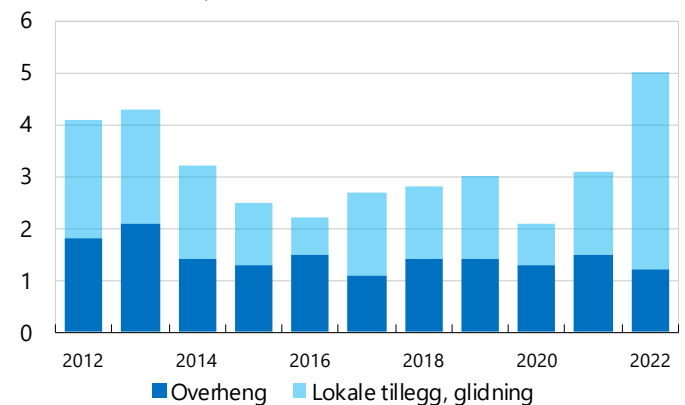
Årslønnsvekst industriarbeidere i NHO-området, prosent

Kilde: TBU feb. 2023 / NHO

For industrifunksjonærer er årslønnsveksten foreløpig beregnet til 5,0 prosent i fjor, hvorav 1,2 prosentpoeng var overheng fra året før, *jf. figur*. For industrifunksjonærene trakk bonuser opp veksten med 1,5 prosentpoeng, mens økte utbetalinger av uregelmessige tillegg trakk opp med 0,1 prosentpoeng.

Årslønnsvekst industrifunksjonærer i NHO-området, prosent

Kilde: TBU febr. 2022/NHO

Lønnsglidningen for arbeidere og funksjonærer i industrien har dermed vært tilnærmet likt det som ble lagt til grunn under forhandlingene i hovedoppgjø-

⁶ Lønnsoverhenget beskriver hvor mye lønnsnivået ved utløpet av ett år ligger over gjennomsnittsnivået for året. Det forteller

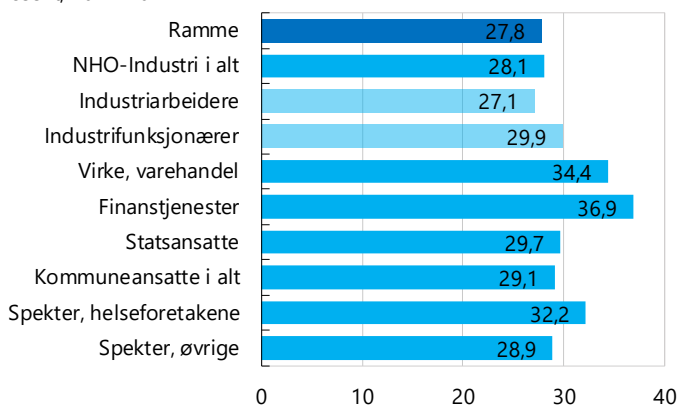
dermed hvor stor lønnsveksten fra ett år til det neste blir dersom det ikke gis nye lønns tillegg eller foregår strukturendringer det andre året.

ret 2022, mens størrelsen på bonusene for industrifunksjonærer ble høyere enn antatt. Overhenget inn i 2023 er foreløpig beregnet til 1,3 prosent for industriarbeidere og 2,1 prosent for industrifunksjonærer. For industrien i NHO-området samlet er overhenget til 2023 foreløpig beregnet til 1,7 prosent.

Den akkumulerte årslønnsveksten i de ulike forhandlingsområdene har i perioden etter Holden III-utvalgets utredning i 2013 vært relativt lik for brede grupper. Lønnsveksten i industrien i NHO-området har ligget tett på den normen som ble anslått av NHO, i forståelse med LO. Dette tilsier at normen har vært troverdig. Samtidig viser tallene at NHO-industrien ikke har hatt høyere lønnsvekst over tid enn andre forhandlingsområder.

Akkumulert årslønnsvekst

Prosent, 2014-2022

Kilde: TBU feb. 2023 / NHO

Lederlønnsveksten var særlig høy i 2022. For administrerende direktører var gjennomsnittlig lønnsvekst fra november 2021 til november 2022 6,9 prosent i privat sektor og 9,6 prosent i industrien. Sammenlignbare tall for alle heltidsansatte lønntakere viser en lønnsvekst på 4,7 prosent.

Sett over en lengre periode har lederlønnsveksten ikke vært veldig mye høyere enn lønnsveksten for alle heltidsansatte lønntakere. I årene 2017-2022 var gjennomsnittlig årlig vekst 4,1 prosent for administrerende direktører i privat sektor i alt og 4,6 prosent i industrien. Sammenlignbare tall for alle heltidsansatte lønntakere viser en lønnsvekst på 3,3 prosent i samme periode. Dersom enkelte grupper over tid får mer enn frontfaget, vil det svekke den norske modellen for lønnsdannelse.

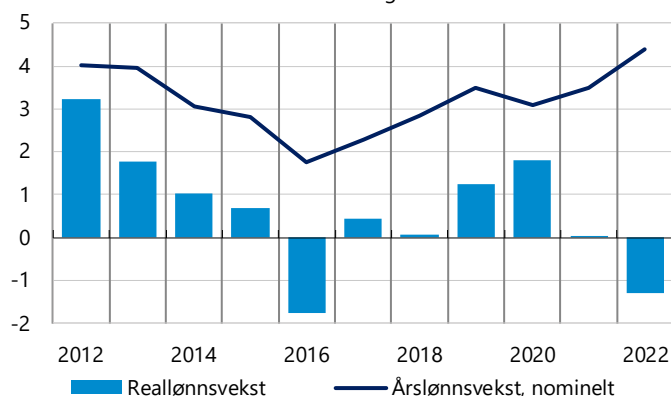
Grunnlaget for forbedret kjøpekraft må skapes

Konsumprisene økte med 5,8 prosent i 2022, 2,5 prosentpoeng høyere enn anslått av TBU i mars. Det var særlige den høye prisveksten på elektrisitet og importerte varer samt svekkelsen av kronekursen

som medvirket til at veksten i KPI ble høyere enn anslått. Årslønnsveksten i hele økonomien ble 4,4 prosent, ifølge SSBs nasjonalregnskap. Reallønnen falt dermed i 2022. Veksten i den nominelle årslønnen anslås av Norges Bank og SSB til 4,7 prosent. Dette er om lag tilsvarende deres anslag for inflasjon, og prognosene innebærer dermed om lag uendret reallønn i 2023.

Årslønnsvekst i hele økonomien og reallønnsvekst

Prosentvis endring fra året før

Kilde: TBU feb. 2023 / NHO

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene, TBU, har foreløpig anslått konsumprisveksten til 4,8 prosent for 2023. Usikkerheten for 2023 er spesielt knyttet til krigen i Ukraina og effektene dette har på energipriser og kronekursen. Utvalget vil legge fram et nytt anslag for prisveksten 13. mars.

6 Gjennomføring av lønnsoppgjøret

Årets oppgjør er et mellomoppgjør. Om partene ikke blir enige om noe annet, er det kun eventuell lønnsøkning per 1. april 2023 som er tema i forhandlingene.

Frontfagsmodellen skal ligge til grunn for lønnsdannelsen i Norge

Norge er et lite land med en åpen økonomi, og vi er avhengige av å handle med andre land for å opprettholde vår velstand. Vi er da avhengig av en konkurranseutsatt sektor som lykkes og lønnsdannelsen må bidra til å sikre og utvikle konkurransekraft for denne sektoren.

Dette er en viktig årsak til at lønnsdannelsen i Norge koordineres gjennom et system der tariffavtalene for konkurranseutsatt verkstedsindustri forhandles først, og sikrer at lønnsveksten er tilpasset vekst og verdiskaping i denne sektoren.

Årslønnsveksten i industrien danner en norm for lønnsveksten på andre tariffavtaler. Dette gjør at vi får en koordinert og likeartet lønnsutvikling for hele

det norske arbeidsmarkedet. Systemet kalles frontfagsmodellen, og er kjernen i det inntektspolitiske samarbeidet mellom partene i arbeidslivet og myndighetene. Sentralt ved modellen er at lønnsdannelsen er partenes ansvar.

Frontfagsmodellen er en kombinasjon av sentralt koordinerte forhandlinger etterfulgt av lokale forhandlinger, i den enkelte bedrift på de overenskomster hvor dette er avtalt.

Normen fra frontfaget er et anslag på *årslønnsvekst* og inneholder tre elementer: Virkningen av fjorårets oppgjør (overheng), tariff tillegg fra forhandlingene og et anslag på lokale tillegg mm. (glidning). Overheng og tariff tillegg er størrelser som kan beregnes. Lokale forhandlinger gjennomføres i etterkant av det sentrale oppgjøret. NHO må derfor, i forståelse med LO, anslå den samlede årslønnsveksten i industrien.

Normen fra frontfaget er retningsgivende. Den er verken et gulv eller tak for de lokale lønnsforhandlingene i den enkelte bedrift. NHOs rådgivning til den enkelte bedrift må underbygge denne forståelsen. Utfallet av lokale forhandlinger kan derfor gi høyere eller lavere lønnsvekst enn normen, men gjennomsnittet for alle bedrifter bør over tid følge normen. Historiske tall viser at det har vært tilfellet.

Denne kombinasjonen av sentrale og lokale tillegg gjør at vi får en koordinert lønnsdannelse, men også en lønnsdannelse som er tilpasset den enkelte bedrifts økonomiske situasjon.

Dersom for mye av lønnsdannelsen kommer gjennom sentrale forhandlinger vil denne lokale tilpassingsmuligheten reduseres. De sentrale tilleggene bør derfor begrenses til det som er nødvendig for å sikre en koordinert lønnsdannelse. Størrelsen på de sentrale tilleggene må ses i sammenheng med tillegg som kommer som følge av garantiordningene på de enkelte overenskomstene. Enkelte overenskomster har også avtalt at det skal gjennomføres forhandlinger om justering av minstelønnsattsene etter at de sentrale forhandlingene er gjennomført.

NHO mener:

- For å sikre bedrifter og arbeidsplasser må lønnsutviklingen styrke industriens konkurransevne.
- Det må vises varsomhet med å avtale høye sentrale tillegg.

- Den økonomiske situasjonen som har dannet grunnlaget for resultatet fra de sentrale forhandlingene må også ligge til grunn for etterfølgende forhandlinger om justeringer av minstelønnsattsene.

Lønnsfordeling og lønnsutjevning

Frontfagsmodellen gir lite rom for differensiering av lønnsveksten mellom bransjer og sektorer, og bidrar til å videreføre relative forskjellene mellom grupper, sektorer og bransjer over tid. Selv om frontfagsmodellen er med på å bevare relative forskjeller, vil de nominelle forskjellene øke.

Tariffavtalene er den viktigste garantisten mot lav lønn, og økning av tariffavtalenes minstelønnsatts er det sentrale og viktigste instrumentet for å løfte arbeidstakere som ligger nederst i lønnsfordelingen.

En jevn lønnsfordeling bygger tillit til modellen, skaper stabilitet og bidrar til økonomisk vekst. Et arbeidsmarked med en relativt komprimert lønnsdannelse er derfor viktig. Et høyt lønnsnivå kan være en produktivitetsdriver, og har bidratt til effektive løsninger, investering i kompetansehevende tiltak og automatisering. Det kan også lede til at terskelen for å komme inn i arbeidslivet blir for høy. Av de ti prosent lavest lønnede arbeidsforhold er vel halvparten under 25 år. Det er også viktig å ha en lønnsdannelse som belønner ansattes arbeidserfaring og kompetanse.

Om lag 15 prosent av årsverkene som omfattes av mellomoppgjøret har tariffavtaler uten rett til lokale forhandlinger, såkalte normallønsavtalene. På disse avtalene kommer all lønnsvekst fra sentrale tillegg. I lønnsoppgjørene bør det skilles mellom overenskomster med og uten lokale forhandlinger.

NHO mener:

- Lønnsdannelsen må bidra til en relativt jevn inntektsfordeling. Samtidig er det viktig å ha en lønnsdannelse som belønner ansattes arbeidserfaring og kompetanse.
- Tariffavtalen er en av de viktigste garantistene mot lav lønn.
- Eventuell differensiering av sentrale tillegg bør gjøres på bakgrunn av tariffavtaler med og uten lokale forhandlinger.

Lokale forhandlinger

For overenskomster som hjemler rett til lokale forhandlinger, skal slike forhandlinger gjennomføres

med grunnlag i bedriftens forhold, beskrevet gjennom de fire kriterier; bedriftens økonomi, produktivitet, konkurranseevne og framtidsutsikter. Lokale forhandlinger skjer også med bakgrunn i de makroøkonomiske forhold som er uttrykt gjennom normen fra frontfaget. Normen skal verken være gulv eller tak for lønnsveksten lokalt, men angir et referansepunkt for de lokale forhandlingene.

De lokale parter har et felles ansvar for at resultatet av de lokale forhandlingene bidrar til å sikre og utvikle bedriftens konkurranseevne og produktivitet.

De lokale forhandlingene skal ikke starte før forhandlingene av den/de tariffavtalen(e) bedriftene er bundet av er ferdige.

Ledere og funksjonærer

Lønnsutviklingen for ledere skal skje med utgangspunkt i de fire kriterier. Også her må det ses hen til at frontfaget skal være normgivende.

NHO vil understreke viktigheten av at ledere, funksjonærer og høyere utdanningsgrupper får en lønnsutvikling som er likeartet med bedriftenes øvrige ansatte.